

Az elszigetelt óceáni magány és peremlét érzése

(Azori-szigeteki kortárs költészet)

*Egy szigeten élni hitvallás. Megtanulsz nélkülözni,
értékelni azt, ami elég, elhalványulnak a kiegészítők és a
véletlen. A szigetek csokorba kötik az időt,
türelemre és lemondásra nevelnek, hozzászoktatnak
a bizonytalansággal való megbékélésre, távol tartják
a pazarlás látomását.*

(Fernando Gómez Aguilera)

Az Atlanti-óceán közepén, az eurázsiai, afrikai és észak-amerikai tektonikus lemezek metszéspontjában kilenc vulkanikus szigetből álló szigetcsoport található. A szigeteket manapság a világ egyik legzöldebb idegenforgalmi úticéljának tartják, amelyek nemcsak a természeti csodákat, hanem az életmódot is védik – a bor, a méz, az ananász és a különféle sajtok itt védelmi státuszt élveznek.

Nekünk, tenger nélküli közép-európaiaknak, az ígéret földje egy sziget az óceánban, hiszen „*a Duna-parton sose éltek boldog, erős, kacagó népek*”. A valóság azonban az Azori-szigeteken is prózai. Befolyásolja az elszigeteltség, az egyhangú élet mindennapi gondjai, az időjárás és gyakran a természeti katasztrófák is.

Mint mindenütt másutt, a portugálok ezeken a tájakon is az elvágyódás és a mélabú (portugálul *saudade*) nagymesterei. A szűkös megélhetési lehetőségek miatt a szigetcsoport lakossága a múltban több hullámban is Amerikába kényszerült kivándorolni. Ezt a jelenséget fogalmazza meg öt sorban zseniális tömörséggel Pedro da Silveira, a huszadik század azori költészetének kiemelkedő képviselője. Jelen válogatásunk keretében mai azori költők, hajóácsok, tengerészek és bálnavadászok utódai árulják el az ottani életérzés bensőséges titkait ritka magyar fordításban, melyek közvetve Fernando Pessoa sorait idézik meg az olvasónak:

*„Mily hangot sodor a hullám?
Nem a tengeré e nesz.
Hozzánk szól valaki benne,
De ha fülünk rá figyelne,
Mert figyeltünk, néma lesz.” **

* Fernando Pessoa: *A szerencse-szigetek* (Somlyó György fordítása)

Leszűkített világok ezek a szigetek, homlokukon viselik az elzártság jelét, melankolikus lelkület, a messzeség rácsai és a magány jellemzi őket. A szigetlét megszállottság, a hely ostromgyűrűvel van körülzárva és a láthatár jelenti az egyetlen kiutat. Kilenc szigetről, kilenc költő, a legnyugatibb európaiak üzennek nekünk.

Végh Zsoldos Péter

*

PEDRO DA SILVEIRA

Sziget

Csupán ennyi:

Zárt égbolt, a magasban egy gém
lebeg. Nyílt tenger. S egy hajó a messzeségben:
a hajóorrban kiéhezett szemek áhítják
a jólét elveszett Kaliforniáit.

URBANO BETTENCOURT

Hajóács apámnak

Ökleiddel megfenyegetted
a hengegő időket,
de hangod sohasem szárnyalt túl
álmos hegyeink csúcsain.

APÁM: az általad összetákolta hajók
túl kicsik voltak ahhoz, hogy elutazzanak rajta

álmaid
dühöd
fáradtságod

te, elhallgatott utazások
tervezője,
zátonyra futott
szigetek építésze

APÁM: jól ismerem azokat az időket:
rások rágták szét
rothadó szigeted gyökereit,
s a hajók kókadoztak
az öbölben
(emlékszem, hogy gitárod
egy szögre akasztva elnémult a falon).

S azóta
bosszúságod és fáradtságod
volt az egyetlen, mely nem csapódott
a szomszédos szigetek sziklafalaihoz.

MADALENA FÉRIN

Az óceánból a mítoszt

az óceánból a mítoszt viharokat hoztam el
árapályt a szelet vízi tündérek és sziréneket
az óceánból az Atlantisz mély szomorúságát
hoztam el ereimben feloldva

az óceánból kócsagot szélviharokat hoztam el
a költőtől öröklött szorongást mely felébreszt
az óceánból hozom a rakparthoz mindig visszatérő
ritmust ahonnét minden egyes órában útnak indulok

Különös növényi táj

Különös növényi táj
az ópium mesés hazája
a nők zöld mákonnyal merülnek álomba
kékesre festi ujjaikat a messzeség

Az esők különös tája
a zajé melyet az eső kopogása kelt
ahol zuzmó takarja a nemiséget
vagy gyökerek vagy a szivárvány színei

Csodálatos módon ezen a tájon
nem vár ránk semmi remény
soha nem tartunk semmitől
itt vagyunk éppen hogy csak itt vagyunk

Megsemmisítjük magunkat az egyik oldalról
aztán a másiktól fokozatosan
ezen a különös növényi tájon
úgy kell lennünk mint a földben a magnak

Ó különös növényi táj
ahol minden ember egy kék lámpás
nem kérnek semmit a kövek és a madarak
mindig délre tartanak

Szomorú hajók közlekednek

Daniel Santos-nak, a tenger túlsó felére

Szomorú hajók közlekednek
életünk óráiban
halálunk órájában

Sötét hadihajók
kőolaj teherszállítók személyszállítók
fehér vitorlások

olajat ódiumot visznek
luxus szennyét városoknak
embereket embereket embereket

hátrahagyják a nosztalgiát

szomorú hajók közlekednek
életünk óráiban
halálunk órájában

Halak

Jorge Paulus Bruno-nak

Hangtalan és kétértelmű
ez a titokzatos csillogás
zöld vizek leple alatt
szundikálnak néha a tavak színén
átkelnek a folyókon
szétoztják
az esőket nedvességet áradást
a halak ellenőrzik a Világ termékenységét
rózsát és lápisz lazulit
díszítenek váratlan ficánkolással

Fallikus szimbólumok
rövid pengéi a körülmetelésnek
fej és test megkülönböztetlensége
közömbösek
a hajótöröttek lassú üledékképződése iránt

A megszámlálhatatlan halraj példája alapján
társulok
az emberek óriási közösségével

Cseppenként
olvadok be az óceánba
a megsemmisülés nagy dagályába
meglátogatom a zavarodottság és közöny
kis öbleit
hogyan aztán visszatérjek
a zéróból a végtelenbe.

EDUÍNO DE JESUS

Kupola

Az eredeti kupolából mint áttetsző
cseppkövek függenek egy Fúga hangjai,
csak évezredek távolságából hallhatók. S

mi botorkálunk, csendtől
csendig, járjuk utunkat
az útvesztő megkövesedett száraiban
e muzsika nyitánya mellett

valódi formákat keresünk
sötét poklunk külső oldalát,
ahol

az elképzelt Korlátlan Sziget
fehér városai magaslanak:
a mi Napfényes Hazánk!

JOÃO DE MELO

A tenger költeménye

Minden, mi a tengerben él mozgás,
s minden, mi benne vibrál a mélység
titka, mely a színben kezdődik,
ám később teljesen beleveszik a fénybe.
A halványból a tenger átcsap sötétbe,
a végtelen haldokló misztériuma.
Magával ragadja az időt, az örökkévalót,
az emberi ésszel fel nem érhető
s végül azt a hatalmas homályt
mely nem ad magáról életjelt.
Azt mondják: a halál örök s legyőz.
De én hiszek abban, hogy végcélja
lényegem megújítása.
Azt szeretem benne, ami az enyém:
a vizet, mit visszaadtam neki kijövet
anyám hasából, egy hullámozó síkság emlékét
a szélben és szemem bűvöletében,
az álomhajókat, melyek benne vettek irányt
a napnyugta felé – s ott ültem
a szigeten a nádasban és hallottam őt
ahogy visszaveri a szakadék visszhangját,
mely elválasztotta az időt az utazástól.
Világra jöttem,
átgázoltam az én vizes sivatagomon,
de még így sem vagyok képes fordítva nézni
a tengerre, tehát innét a másik oldalra.

Nem azért gondolom, mert süllyed és emelkedik,
hanem a szemlélődés s az érzés miatt,
hogy elveszítettük. A tenger zene,
fémhúr, a lélek megszentelt területe, isten,
kinek nevét nem vagyok képes kiejteni
a nap vége és az éj kezdete közt.
Lefekszem, fejem a tengerre hajtom.
Hallom hangját kéken, hozom
magammal fénye fehér illatát.
Hozzá tartozom szó szerint és elvont értelemben.
Szeretek szavakat ugratni a víz színén,
mintha kavicsok vagy kagylók lennének. A tenger
jön s meggy velem bármerre vetődöm.
Senki sem múl felül bennünket, mikor
a tenger bennem van, az öröm sója,
a szerelem hálója és aranyhala.

ÁLAMO OLIVEIRA

A Genezis bálnája

oly könnyed s fürge ez a monstrum
melyet bibliám idéz gyermekkorom óta.
látom őt felmerülni mélységes folyékony térségekből
fenséges eleganciával.
figyelmeztet hogy már a káosz előtt
isten bálnának hívta.
(fordítok egy lapot a bibliában és így igaz).
vízsugarával csillagokat holdakat pikkelyeket öntözött
melyeket isten nevel konyhakertjében.

ezért nem érteni a halálra sebezett
bálna sikolyát.

Sors

verstemetőből
van legtöbb a világon.

minden egyes nap
újabb és újabb versek jelennek meg
mind halott könyvbe temetve.

eközben a költészet kimondhatatlan boldogság
halaszthatatlan ragaszkodás
a szabadság felé kilövellt kiáltás
szárnyra kapó csendes rémület.

ezért valahányszor papírba fojtanak őket
a versek mindig elpusztulnak.

Anterianamente**

az élet egy szonett mely
„isten kezében” pihen békés versek
a magány pillantásának kitéve
még a vessző sem hiányzik
mely erőteljesen félbeszakítja a szó
lélegzetét szabad idejében sem mond le
arról hogy megtalálja az elveszett szótagot.

a sziget óceánja nem tehet róla
sem a tűz haláltusájába
öltöző tengeri köd.
minden más középorként zuhog
– könnycsepp mely megfagy
a költészet fakó arcán.

a költő kiül a világ padjára
s megírja az örök csend
vérvörös kiáltását.

**Utalás Antero de Quental (1842–1891) Azori-szigeteki költőre, aki nemzedékének egyik legnagyobb portugál írója volt. Félelmetes, tömör szonettekben magasztalta a halált. Öngyilkos lett São Miguel szigetén.

EMANUEL JORGE BOTELHO

Két szabály vecsernyére

áttörni minden napot egy fakereszt tükrével
ha lehet, kifenni minden órát finom kövön.

megkötni az időt a lélekben
ha lehet, nem meghalni.

Vigasztalan versek

a legrosszabb mindig a hajnal
a tisztátlan fény súlya
a sárgás bizonytalanság.

kitérsz az éjszakából, zsebedben a hold
karjaid megadóan a levegőben.

Gépies írás gyakorlata

halvány reményem van arra, hogy mindent megoldjak
a félelmet, az emlékezetet, a hűséget.
elég egy kavics, nem kell fej vagy írás,
nem kell arany, karát, gyűrű, mit az idő ad.
megmosom az órákat tintahal indigóban
s felveszem újra a hátulgombolós rugdalózót.

LEONARDO

isten szilánkokra tört
míg ámításban mesterkedett

a látomások messzesége
a mi játszószószobánk

*

saját
biztonsága
érdekében
minden édenkertben
időben állapítsa meg
a vészkijárat
helyét

*

keresem ezt a helyet
ahol az üresség anyaméh volt

körmömmel mondtam moha
s a kő egy üreg
kórusa volt

esküszöm minden
kiszakított gyökeremre
hogy soha többé nem keresek szavakat
csak sötét anyagot

Végh Zsoldos Péter fordításai

A versek szerzői:

Pedro da Silveira (1922–2003): Flores szigete
Madalena Férin (1929–2010): São Miguel szigete
Eduíno de Jesus (1928): São Miguel szigete
João de Melo (1949): São Miguel szigete
Emanuel Félix (1929–2010): São Miguel szigete
Álamo Oliveira (1945): Terceira szigete
Urbano Bettencourt (1949): Pico szigete
Emanuel Jorge Botelho (1950): São Miguel szigete
Leonardo (1993): São Miguel szigete

Sinkó István: Tél ablakkerettel (2021)